

## Samrådsredogörelse Detaljplan för Postgården 1 m.fl. i stadsdelen Östberga (Årstafältet etapp 3), Dp 2014-15979

### Innehåll

<b>Sammanfattning .....</b>	<b>2</b>
<b>Bakgrund.....</b>	<b>3</b>
Förslagets syfte och huvuddrag.....	3
Hur samrådet bedrivits.....	3
<b>Ämnesvisa synpunkter och stadsbyggnadskontorets ställningstaganden.....</b>	<b>3</b>
Allmänt om förslaget och utvecklingen .....	3
<b>Arkitektur och gestaltning.....</b>	<b>5</b>
Kulturmiljö .....	5
<b>Olägenheter för grannar .....</b>	<b>6</b>
Parker och grönområden .....	6
Gator och trafik .....	7
Teknisk försörjning.....	10
Hälsa och säkerhet .....	12
Miljö- och klimataspekter .....	14
<b>Stadsbyggnadskontorets sammanvägda ställningstagande .....</b>	<b>15</b>
Föreslagna förändringar.....	16
<b>Inkomna synpunkter .....</b>	<b>16</b>
Statliga och regionala myndigheter och förbund .....	16
Kommunala nämnder, bolag och förvaltningar .....	25
Övriga remissinstanser .....	29
Sakägare enligt fastighetsförteckning.....	31
Övriga, ej sakägare.....	32

#### Stadsbyggnadskontoret

Fleminggatan 4  
Box 8314  
104 20 Stockholm  
Telefon 08-508 27 300  
stadsbyggnadskontoret@stockholm.se  
stockholm.se

## Sammanfattning

Syftet med planen är att göra det möjligt att genomföra stadens strategi att utveckla Årstafältet till en attraktiv och varierad stadsdel. Denna detaljplan utgör den tredje bebyggelseetappen på Årstafältet och omfattar en del av fältets västra sida. Planområdet ligger mycket centralt i den nya stadsdelen och är av stor betydelse för att genomföra idén om att länka samman den nya bebyggelsen på Årstafältet med intilliggande stadsdelar och skapa en levande stadsbygd. Detaljplanerlaget följer Översiktsplan för Stockholm, laga kraft 2018, där Årstafältet ingår i den centrala stadens utvidgning och är av stor betydelse för att koppla samman områdena intill.

Planen gör det möjligt att bygga ca 400 bostäder, en grundskola F-9 för ca 900 elever, två förskolor med sammanlagt 10 avdelningar, en fullstor idrottshall, en elnätstation och lokaler för centrumändamål.

Detaljplanen har initialt hanterats med utökat förfarande, vilket efter samrådet har ändrats till standardförfarande. Detta på grund av att en miljökonsekvensbeskrivning, som först bedömdes som nödvändig, inte längre behöver göras.

Planförslaget sändes ut på samråd 2017-06-07 - 2017-08-20. Under samrådet har 37 yttranden inkommit. Flertalet remissinstanser tillstyrker planförslaget men framför synpunkter i sak, framför allt vad gäller geoteknik, trafik, dagvattenflöden och miljö kvalitetsnormer. De flesta sakägare och övriga boende som framfört synpunkter önskar att fältet behålls i större utsträckning än i planförslaget, samt att exploateringskalan hålls låg i mötet med Östberga.

Med anledning av de synpunkter som framförts under samrådet kommer följande frågor att studeras vidare i det fortsatta planarbetet:

Gatuhöjder kommer studeras som en konsekvens av lågpunkten längs den norra skolgatan.

Förskolan inom kvarter A kommer studeras vidare vad gäller frityor för att, om möjligt, öka gårdsytan.

Trafikfrågor kommer främst att hanteras inom huvudprojektet för Årstafältet, i en trafikutredning som analyserar trafikflöden och risker för smittrafik och köer och hur de kan hanteras inom projektet Årstafältet. De geotekniska förutsättningarna och eventuella behov av förstärkningsåtgärder ska utredas och beskrivas ytterligare. En bedömning ska göras om planbestämmelser för grundläggning behövs..

Skolans fasader kommer bearbetas ytterligare efter de synpunkter som inkommit.

Kontoret föreslår att förslaget ändras så att planförslaget kan bemöta ovanstående frågor. Kontorets sammanfattande bedömning är att de inkomna synpunkterna kan hanteras och vidarestuderas i det fortsatta arbetet.

## **Bakgrund**

### **Förslagets syfte och huvuddrag**

Detaljplanen syftar till att länka samma Årstafältet med omgivande stadsdelar, och att skapa nya mötesplatser och en levande och varierad stadsdel. Samrådsförslaget innehöll cirka 400 bostäder, en grundskola F-9 för cirka 900 elever, två förskolor med sammanlagt 10 avdelningar, en fullstor idrottshall, en elnätstation och lokaler för centrumändamål.

### **Hur samrådet bedrivits**

Plansamråd för aktuell detaljplan pågick under perioden 2017-06-07 – 2017-08-20. Information om samrådet skickades ut enligt sändlista till remissinstanser och berörda sakägare enligt fastighetsförteckningen. Samrådsförslaget visades i Fyrkanten i Tekniska Nämndhuset. Förslaget visades även hos Enskede- Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltning, Slakthusplan 8A, i Årsta bibliotek i Årsta centrum och på Stockholm stads hemsida [www.stockholm.se/detaljplaner](http://www.stockholm.se/detaljplaner).

Annons om samråd och samrådsmöte publicerades i lokaltidningen Mitt i Årsta 2017-06-06. Samrådsmöte i form av öppet hus hölls 2017-06-12 och 2017-06-13 kl. 16-19 i Östbergaskolans matsal i Östberga centrum med ca 200 besökare. Samtidigt hölls också öppet hus för Östberga planprogram i samma lokaler.

### **Ämnesvisa synpunkter och stadsbyggnadskontorets ställningstaganden**

Nedan redovisas ämnesvis de synpunkter som inkom under samrådet. Stadsbyggnadskontorets kommentarer och ställningstagande redovisas i kursiv stil efter varje ämne.

#### **Allmänt om förslaget och utvecklingen**

Miljö- och hälsoskydds-nämnden menar att detaljplanen bör pröva en högre exploatering av bostäder än vad som gjorts i samrådet då det sedan dess stått klart att tunnelbanan ska byggas ut med en ny tunnelbanestation på Årstafältet.

Både BRF Årsta Blick och BRIEF (Bostadsrättsföreningarnas intresseförening i Östberga) påpekar att exploateringen är för hög mot Östberga och specifikt mot Förlandagränd. De befarar att

bebyggelsen kommer upplevas som en mur och denna bör istället anpassas mot befintlig bebyggelse. BRIEF Östberga påpekar utöver detta också att det är viktigt att samhällsfunktioner byggs ut i samma takt så att kollektivtrafik och service har tillräcklig kapacitet. Flera andra boende i Östberga är negativa till hur den bebyggelse som planeras mot Östberga och framför allt Förlandagränd har utformats. De uppfattar att husen är för höga och placerade allt för nära, vilket snarare skapar en barriär än en koppling mellan stadsdelarna.

Flera boende i Östberga lyfter också de kvaliteter som finns i Årstafältet som landskapspark och menar att parken bör bevaras i sin helhet.

Önskemål om en simhall, kommersiellt centrum och en gymnasieskola har också inkommit. En person har lämnat synpunkter på att exploateringen är för låg och hänvisar till forskning om hur städer bör utformas med slutna kvarter.

Årsta partihallar och S:t Erik markförvaltning påpekar vikten av att verksamheten på Postgården 2, 4 och 5 kan fortgå under byggtiden utan störningar och att samordning kring upplag med mera är önskvärt.

Skönhetsrådet anser att lokalgatornas kopplingar i nord-sydlig riktning är viktiga och att skolans kvarter ska ges planbestämmelsen x för att säkerställa att den östra lokalgatan får en koppling för allmänheten även över skolgården.

Stadsdelsförvaltningen ber om ett förtydligande kring vilken livsmedelsbutik som avses i planbeskrivningen där förutsättningar för service beskrivs.

#### Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

*Sedan planprogrammet för Årstafältet beslutades har exploateringsgraden ökat generellt i Årstafältsprojektet. Antalet bostäder inom etapp 3 har också ökat efter markanvisningen från 275 till ca 400. Att tunnelbanan får en station på Årstafältet är positivt men för etapp 3 anser kontoret inte att det är skäl nog för en ytterligare ökad exploatering. Kontoret anser inte heller att det finns skäl för minskad exploatering. Samtliga bostadskvarter är slutna i sin form medan skolans kvarter har getts en annan typologi, detta kommer kvarstå även i granskningsförslaget. Över skolans kvarter finns möjligheten till en passage i nord/sydlig riktning. Kontoret har gjort bedömningen att denna inte ska ges egenskapsbestämmelsen x, detta för att skolans möjlighet att bedriva sin verksamhet, där skolgården inte är öppen för utomstående, är viktig att värna. Dock är passagen fortsatt viktig under kvällstid och helger, och SISAB har givits ett medskick om att skolgårdens gestaltning ska utföras så att passagen är tydlig och inbjudande för användning kvällar och helger.*

*Inom planområdet tillkommer samhällsservice i form av skola, idrottshall, förskolor och lokaler i bottenvåningarna. Inom området för Östberga och Årstafältet planeras också för en simhall, större livsmedelsbutiker, idrottsplatser och aktivitetsstråk. Längs torget norr om planområdet och utmed de större gatorna planeras för både större och mindre butikslokaler med möjlighet till service. I nuläget är det inte aktuellt med en gymnasieskola inom stadsdelarna. Granskningshandlingarna revideras så att det framgår att det endast finns en tobakshandel vid Östberga centrum. För de synpunkter som lämnats gällande exploateringen i Östberga och speciellt vid Förlandagränd hänvisar stadsbyggnadskontoret till den planprocess som pågår för planprogram för Östberga och pågående och kommande detaljplanarbeten inom stadsdelen.*

*Kontoret anser precis som några remissinstanser påpekat att ett gemensamt logistikcenter skulle vara positivt. I de markanvisningar som gjorts på Årstafältet, inklusive etapp 3, förbinder sig byggaktörerna att delta i ett logistikcenter under byggperioden. Formerna för detta håller just nu på att utredas av exploateringskontoret.*

### **Arkitektur och gestaltning**

Skönhetsrådet lyfter gestaltungsprinciperna för skolbyggnaden och önskar en omarbetning av solavskärmningen på dennas södra fasad.

#### **Stadsbyggnadskontorets ställningstagande**

*I arbetet med att bearbeta planförslaget inför granskning kommer skolans fasader att omarbetas, kontoret tar med synpunkten in i det arbetet.*

### **Kulturmiljö**

#### **Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse**

Stadsmuseet upplyser om att det inom planområdet ligger en byggnad uppförd under 1980-talet och som innehar gulklassning, vilket innebär ett visst kulturhistoriskt värde. Byggnaden är ritad av Elmer Husman och fungerar som varulager och kontor för ICA. Byggnaden har inte ett sådant starkt kulturhistoriskt värde att Stadsmuseet kan avstyrka en rivning av denna.

#### **Fornlämningar**

Stadsmuseet konstaterar att det inom planområdet inte finns några fornlämningar, nära inpå ligger dock Göta landsväg, en mycket gammal vägsträckning, klassad som fornlämning i enlighet med kulturmiljölagen. Även Ersta bytomt, med historiska lämningar,

ligger söder om planområdet och är klassad som fornlämning. Det är länsstyrelsen som behandlar frågor om fornlämningar.

### Landskapsbild/ stadsbild

Stadsmuseet upplyser också om att planområdet var, historiskt sett, del av Årstafältets öppna kulturlandskap. Idag är landskapet delvis svårläst på grund av tillkommande bebyggelse under 1980-talet.

### Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

*Stadsbyggnadskontoret noterar Stadsmuseets upplysningar om Årstafältets kulturmiljö.*

## Olägenheter för grannar

### Parker och grönområden

Länsstyrelsen har noterat att förslaget innebär förskolegårdar om ca 10 kvm/barn vilket är betydligt mindre än Boverkets rekommendationer om 40 kvm/barn. Skönhetsrådet hänvisar till ett riktvärde om 30 kvm/barn och speciellt för förskolan placerad i kvarter A, där gården blir liten och förlagd på taket. De menar att det inte finns skäl att göra avsteg från riktlinjen.

Stadsdelsförvaltningen Enskede – Årsta – Vantör meddelar att de följer Boverkets allmänna råd om att taktytor räknas till kompletteringsytor och därför inte kan räknas till friytan.

Förvaltningen förespråkar inte tak som huvudsakliga förskolegårdar på grund av större utsatthet för sol och vind, samtidigt som det finns svårigheter att tillgodose tillgänglighetskrav.

Stadsdelsförvaltningen utgår från att grönkompensationsåtgärder genomförs då exploateringen tar grönytor i anspråk. Detta bör hanteras i nära dialog med förvaltningen.

I ett särskilt yttrande av F von Feilitzen, bifogat till skönhetsrådets yttrande, framförs synpunkten att exploateringen sker på för stor bekostnad av parken, samt att kolonilotterna bör ha fått vara kvar.

### Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

*Kontoret har under planprocessen för detaljplaneetapp 3 arbetat med förskolegårdarnas förutsättningar utifrån deras närhet till parken. I parken planeras för särskilda ytor för förskoleverksamhet, avgränsade genom staket och med toaletter och andra nödvändiga faciliteter för att verksamheterna ska kunna fungera. Förskolan inom kvarter A kommer också troligen få närhet till en kvarterspark inom etapp 7, detta ses över i ett strukturarbete under våren. I och med att huvudgatan har getts en delvis ny sträckning har kvarter A getts en större yta, inför granskningen kommer kvarteret omstuderas med syfte att undersöka om förskolegården kan bli större. De taktytor som föreslås som förskolegård i samrådsförslaget kommer utformas på ett sådant sätt att de alltid nås via hiss och*

*trappor, de är också skyddade från vind och stark sol genom den omkringliggande bebyggelsen då taket är lägre än kvarterets övriga byggnader.*

*Kontoret arbetar utifrån stadens beslut att bygga ut stadsdelen och koppla ihop Östberga med Årstafältet. Parkens omfattning och form definierades i en detaljplan som vann laga kraft 2017. Under 2018 pågår en flytt av koloniområdet till ett nytt läge.*

*För hela Årstafältet gäller den speciella grönytefaktor som tagits fram för projektet, så också för etapp 3. En stor del av etapp 3 ligger inom hårdgjord yta,. Naturvärdena har inte bedömts varit sådana att grönkompensationer i någon annan mening varit aktuella. Den grönytefaktor som tillämpas i projektet beskriver de krav på grönytor som ställs på kvartersmark.*

### **Gator och trafik**

Trafikverket och länsstyrelsen menar att planbeskrivningen ska kompletteras med information om att detaljplanen berör Södra länkens influensområde och väg 226 är av riksintresse för kommunikationer, med särskild betydelse för regional och interregional trafik.

Trafikförvaltningen vill delta i det fortsatta arbetet.

### **Biltrafik**

Vad gäller biltrafik ser Miljö- och hälsoskyddsnämnden en risk för att Årstafältet blir en smitväg vid eventuella hinder i Södra länken. Hur detta ska förhindras bör studeras. Detta påpekas också i ett särskilt yttrande från Moderaterna i stadsdelsnämnden.

Trafikverket vill se en trafikutredning som omfattar hela Årstafältsexploateringen. I denna bör det också studeras hur trafik avvecklar sig från Södra länken och Huddingevägen och vilka konsekvenser det får, verket ser en risk att trafik får problem med att ta sig in på det lokala trafiknätet. Korsningen Södra länken och Åbyvägen är inte studerad i tidigare utredningar, eftersom Åbyvägen är en del av omledningsnätet får den inte påverkas negativt. Utöver detta bör också det övergripande vägnätet ses över för att utreda hur till exempel Västberga allé, Örbyleden, Gamla Stockholmsvägen påverkas.

Trafikförvaltningen och Årsta partihallar vill också att trafikutredningen bör kompletteras med en övergripande studie för hur trafiken påverkas. Årsta partihallar påpekar också att byggtrafik till etapp 3 bör ledas via Ersta gårdsväg.

Gång- och cykeltrafik

Trafikkontoret saknar cykelparkeringstal för elever och anställda på skolan i planhandlingarna, och stadsdelen lyfter att det är viktigt att cykelplaneringen dimensioneras så att även behovet från boende i Östberga täcks in.

Stadsdelen vill betona vikten av säkra skolvägar.

#### Kollektivtrafik

Trafikförvaltningen ber om ett förtydligande huruvida det planeras för en spårväg eller inte längs huvudgatan. De vill också se att trafikutredningen kompletteras med information om framkomligheten så att de kan bedöma hur den påverkar kollektivtrafiken och om det är aktuellt med särskilda körfält för bussar. Som alternativ bör busstrafik ges företräde gentemot biltrafik. Det alternativ för huvudgatans sektion som redovisas i planhandlingarna bedöms inte klara kraven för busstrafik. Trafikförvaltningen menar också att planhandlingarna ska kompletteras med information om var busshållplatser tillkommer. Det planerade LSS-boendet i kvarter C bör ges närhet till kollektivtrafik.

BRIEF Östberga uppmanar till att kollektivtrafiken byggs ut i takt med att de första flyttar in i området.

#### Tillgänglighet

Stadsdelen ser en konflikt gällande trafiksäkerhet när varuleveranser sker över gång- och cykelvägen. Även Trafikkontoret kommenterar utformningen av lastintaget och hänvisar till att leveranser normalt sker på kvartersmark. till skillnad från planförslaget där ytor för leveranser med mera är förlagda till gatumark.

Trafikförvaltningen påpekar att om hämtning och lämning vid skolan ska ske med bil bör detta inte ske där kollektivtrafik går, ur trafiksäkerhetssynpunkt.

Rådet för funktionshinderfrågor har flera synpunkter på hur förslaget kan utformas för att skapa större tillgänglighet. Bland annat påpekar de att utformningen av aktivitetsbryggan bör ses över vad gäller trafiksäkerhet för oskyddade trafikanter. De är också negativa till sekundära entréer till bostäderna från gatan, utan ramper eller hisslösningar.

Idrottsförvaltningen påpekar att det är viktigt med minst två tillgängliga parkeringsplatser nära entrén till idrottshallen.

#### Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

*Planbeskrivningen förtydligas med information om att Södra länken och riksväg 226 är av riksintresse och har särskild betydelse för regional och interregional trafik och därför ska skyddas mot åtgärder som kan försvåra tillkomst eller nyttjande av anläggningen.*



*Stadsbyggnadskontoret och exploateringskontoret som arbetar tillsammans med Årstafältets omvandling arbetar kontinuerligt med trafikfrågorna i projektet. Just nu pågår ett arbete med en trafikutredning som utreder Årstafältet i sin helhet inklusive omkringliggande vägnät. Detta då flera förändringar skett sedan den senaste togs fram 2013. Utredningen görs i samråd med Trafikförvaltningen SLL och Trafikverket och ska svara på de synpunkter som framkommit i samrådet för etapp 3, men som också lämnats i samråd och granskning för etapp 2 södra. Trafikfrågan är inte isolerad till enskilda etapper, varför frågan hanteras inom huvudprojektet Årstafältet. Parallellt med detta planarbete pågår en studie av huvudgatans sektion genom etapp 2, 3 och 7, på grund av att förutsättningarna för denna förändrats flera gånger under projektets gång. Staden anser dock att planprocessen för etapp 3 kan fortgå och att eventuella framtida förändringar, till exempel av gatusektionen vad gäller framkomlighet och placering av busshållplatser, kan hanteras inom ramen för andra pågående planprojekt och utredningar. I samrådsförslaget av etapp 3 valde stadsbyggnadskontoret och exploateringskontoret att visa det alternativ för huvudgata som var smalast. Om behov av bredare sektion konstateras i de pågående utredningarna kommer justering av sektionen att ske i kommande etapper på andra sidan gatan där utrymme finns.*

*Kontoret håller med stadsdelsförvaltningen om att säkra skolvägar är viktiga. I samband med att allmän plats projekteras kommer exploateringskontoret hantera frågan i samråd med stadsbyggnadskontoret. Planhandlingarna kompletteras med information om cykelparkeringstal för elever och personal vid skolan.*

*För varuleveranser till skolan har stadsbyggnadskontoret, tillsammans med trafikkontoret och exploateringskontoret, bedömt att transporter kan stanna i den norra skolgatans körfält och sedan korsa gång- och cykelbana med varor utan att det påverkar trafiken. Eventuell biltrafik på den norra skolgatan är så pass liten i sin omfattning, och varuleveranserna så pass få, att trafiken inte påverkas negativt av det stopphinder en varutransport utgör. Risker i samband med att varorna transporteras från fordonet, över gång- och cykelstråket, till skolan bedöms som små då det är ett lokalt stråk med begränsad trafik.*

*Parallellt med planprocessen för etapp 3 pågår projektering av gångfartsgatan i planens östra del och kontoret har kontinuerlig dialog med exploateringskontoret om utformningen av denna. Tillgänglighet är en utav de frågor som ingår i dialogen.*

*De så kallade sekundära entréerna till bostäderna i gatuplanet räknas inte som huvudentréer till bostäderna. Tillgängligheten säkras genom huvudentrén och trapphuset.*

*För utbyggnaden av kollektivtrafik svarar trafikförvaltningen SLL. Staden har kontinuerlig dialog kring frågor om planering för, och utbyggnad av kollektivtrafik med avseende att denna ska vara ändamålsenlig under tiden för utbyggnad så väl som när stadsdelen står färdig.*

### **Teknisk försörjning**

#### **Vattenförsörjning, spillvatten**

Stockholm vatten och avfall skickar med information om att de kan svara för vattenförsörjning upp till 13 våningar. Därefter börjar en ny höjdzon som kräver nya tryckstegringsstationer. Detta kommer inte att bekostas av Stockholm vatten och avfall. De påpekar också att vid trånga gator bör det säkerställas att underjordisk infrastruktur får plats.

#### **Dagvatten**

Länsstyrelsen uppmärksammar att vatten riskerar att samlas i en lågpunkt mellan kvarter B, C och D. Det är dessutom svårt att reducera översvänningsrisken genom höjdsättning av gator och kvartersmark då kvartersmarken norr om kvarteret inte ingår i planen (etapp 2 södra), dock ser vattnet därifrån också ut att ledas via GATA 3 till lågpunkten i etapp 3.

Stockholm vatten och avfall uppmärksammar också den lågpunkt som skapats mellan kvarter B, C och D. Om lågpunkten inte kan justeras kommer en pumpstation för spill- och dagvatten behövas för att fall mot parken ska kunna åstadkommas.

#### **Ei/Tele**

Idrottsförvaltningen påpekar att de inte vill att den planerade elnätstationen i idrottshallen inkräktar på dess yta eller funktion. Skanova har teleledningar i området, vilka ansluter till den befintliga byggnaden. Om dessa behöver flyttas på vid något skede upplyser Skanova om att de i så fall vill att det bekostas av den som initierar flytten.

#### **Energiförsörjning**

I ett eget förslag till beslut från stadsdelsnämnden Enskede, Årsta, Vantör lyfts att ambitionsnivån för miljöarbetet inom stadsdelen borde kunna höjas. Solpaneler, aktiva fasader, passivhus och andra

energilösningar lyfts som förslag som skulle bidra till en bättre miljö, billigare driftkostnader, samt öka marknadens möjligheter till att driva upp skalfördelar med den nya tekniken vilken i framtiden leder till billigare miljölösningar.

#### Räddningstjänst

Storstockholms brandförsvaret upplyser om tekniska förutsättningar för att räddningsinsatser ska kunna utföras. Avståndet mellan körbar väg och byggnadens angreppspunkt för räddningsinsats bör inte överstiga 50 meter, detta ska möjliggöras av detaljplanen. I planskedet ska också framkomligheten med stegutrustning säkerställas, denna kan i vissa fall försvåras av trädplanteringar. Övervåningar med indrag från fasad bör också säkerställas för framkomlighet med stegutrustning då vissa vinklar ibland omöjliggör detta.

SSBF önskar att skolgården planeras på ett sådant sätt att åtkomlighet för höjdfordon mot byggnadens fasad skapas.

Antalet brandposter bör dimensioneras för 1 per 150 meter, SSBF önskar fortsatt samråd om detta.

#### Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

##### *Vattenförsörjning, spillvatten*

*Den tryckstegringsnivå som tillförs till Årstafältet beräknas räcka för etapp 3 då kvarteren som högst är 8 våningar. Sedan tidigare finns en systemhandling för allmän plats, och parallellt med planprocessen tas en projektering fram. I denna säkerställs att samtlig nödvändig infrastruktur får plats i gatusektionerna.*

##### *Dagvatten*

*Höjdsättningen för Årstafältet utfår från att marken ska luta ner mot parken men eftersom anpassningar också gjorts till befintliga markhöjder existerar det, trots detta, viss instängningsproblematik. I etapp 3 gäller det för den lågpunkt som finns i korsningen mellan kvarter B, C och skolan, samt den lågpunkt som är belägen norr om kvarter A och B inom detaljplan för etapp 2 södra. De dammar vattnet rinner mot har kapacitet att ta emot beräknade mängder men för att motverka stående vatten vid dessa punkter ses avrinningsvägar över inom den projektering som nu görs för allmän plats.*

##### *El/Tele*

*Behovet av elnätstation inom området tillgodoses genom att den placeras integrerat i idrottshallens byggrätt och möjliggör på så sätt etappens elförsörjning.*

*Staden noterar att Skanova önskar att den som initierar en flytt av deras befintliga ledningar bekostar denna.*

#### *Energiförsörjning*

*För Årstafältet gäller de krav på energiförsörjning som är beslutade nationellt, samt riktlinjer beslutade av Stockholm stad. Byggaktörerna för etapp 3 är välkomna att använda olika typer av teknik för att klara kraven. Inom planprocessen är möjligheterna att reglera val av teknik liten utan måste hanteras civilrättsligt.*

#### *Räddningstjänst*

*Under framtagandet av granskningshandlingar kommer de tekniska krav som ställs för att räddningsinsatser ska kunna genomföras utredas. I projekteringsarbetet och ett framtida bygglovsskede är det mest lämpat att hantera de frågor som SSBF lyfter, det är också där de brandtekniska frågorna säkerställs. Kontoret för dialog med berörda parter för att lyfta frågan.*

### **Hälsa och säkerhet**

#### **Buller och vibrationer**

Trafikverket anser att trafikbuller från Södra länken bör ingå i bullerutredningen, med underlag från Trafikverkets basår 2040. Länsstyrelsen påpekar att planhandlingarna bör beskriva hur buller från Södra länken påverkar planområdet. Miljö- och hälsoskyddsmyndigheten lyfter att problematiken med verksamhetsbuller från lek- och idrottsaktiviteter på aktivitetsbryggan bör beaktas, särskilt för kvällar och helger.

#### **Risk**

Länsstyrelsen vill att staden kan visa ett avtal som styrker att ammoniakhanteringen i byggnaden för Martin och Servera upphör och därför inte utgör en risk för planområdet. Miljöförvaltningen upplyser om att planarbetet i fortsättningen bör beakta risken av elektromagnetiska fält från den planerade elnätstation. Riktvärdet för detta är 0,4 µT.

#### **Ras och skred**

Länsstyrelsen önskar en komplettering av tidigare genomförda geotekniska bedömningar där det framgår vilka fältundersökningar och provtagningar som ligger till grund, samt vilka egenskaper leran har. Länsstyrelsen anser också att plankartan bör kompletteras med geotekniska planbestämmelser som säkerställer att de åtgärder som beskrivs i planbeskrivningen genomförs.

## Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

### *Buller*

*Buller från Södra länken har inte tagits med i bullerutredningen då etapp 3 är beläget på relativt avstånd från trafikledens mynning, samt är placerad så att bebyggelsen, när den är uppförd, kommer skyddas av de kvarter som ligger mellan Södra länken och etapp 3. Kontoret har därför gjort bedömningen att Södra länken inte utgör en bullerkälla för planområdet.*

*Stadsbyggnadskontoret har tillsammans med miljöförvaltningen tagit fram Vägledning för hantering av omgivningsbuller vid bostadsbyggnad i Stockholm där det framgår att ljud från idrottsplatser kan hanteras likvärdigt med industribuller. Varken Boverket eller Naturvårdsverket har motsvarande riktlinjer men staden har bedömt det vara angeläget att hantera bullerstörningar från idrottsplatser och därför beslutat att det ska göras på detta sätt. Vad gäller Årstafältet är det aktivitetsstråk som Miljö- och hälsoskyddsnämnden hänvisar till planerat som PARKMARK, istället för till exempel R, idrottsanläggning, i den detaljplan som vann laga kraft under 2017. Det innebär att området utgör allmän platsmark till skillnad från kvartersmark. I dagsläget har aktivitetsstråkets utformning inte studerats närmre och det finns således ingen information om vilken typ av aktiviteter som kan förväntas tillkomma på platsen. Detta, tillsammans med aktivitetsstråkets läge något söder ut från bostadskvarteren i etapp 3, gör att kontoret gjort bedömningen att bullerpåverkan på kvarter C inte är sådan att åtgärder måste göras. Dock kommer kontoret att tillsammans med exploateringskontoret verka för att ljudintensiva delar av stråket förläggs längre söder ut, samt att i kommande etapper hantera stråket som en bullerkälla.*

### *Risk*

*Under våren 2018 har ammoniakhanteringen hos Martin & Servera upphört, i väntan på att denna ska bortforslas förvaras den i ett skyddande rum. Vid den tid då etapp 3 står färdigbyggt, skolan öppnar och de första boende flyttar in kommer ammoniaken vara borta sedan kvartal 2 2018.*

*Under framtagandet av granskningshandlingar kommer frågan om riktvärden för elektromagnetiska fält beaktas.*

*Inför granskning kommer tidigare genomförda geotekniska bedömningar kompletteras med information om lerans egenskaper och vad som ligger till grund för bedömningarna. Möjligheten att reglera bebyggelsen med planbestämmelser för geoteknik ses över.*

## Miljö- och klimataspekter

### Miljökonsekvenser

Trafikverket efterfrågar att Stockholm stad och myndigheten skriver att avtal mellan parterna gällande händelse av sänkta grundvattennivåer till följd av planens genomförande.

### Miljökvalitetsnormer för vatten

Länsstyrelsen ser positivt på att detaljplanens dagvattensystem planeras som en del av ett större system och ser inte att flera av dagvattenåtgärderna planeras utanför planområdet som negativt. Länsstyrelsen anser dock att åtgärderna utanför planområdet inte är tillräckliga för att planen inte ska få en negativ påverkan på vattenkvaliteten och därigenom möjligheten att följa miljökvalitetsnormerna. Länsstyrelsen anser att kommunen behöver precisera de dagvattenåtgärder som föreslås i planbeskrivningen och bedöma deras effekt samt i möjligaste mån komplettera plankartan med planbestämmelser införa dessa i plankartan. Kommunen behöver även visa vilka rimliga åtgärder som kan vidtas och kommunen kommer att vidta, för att genomförandet av planen ska leda till en minskning av utsläppen av bly till Årstaviken.

### Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

#### *Miljökonsekvenser*

*För etapp 2 södra gjordes bedömningen att det inte fanns behov för ett avtal för bevakningsuppdrag, för etapp 3 gör vi samma bedömning.*

#### *MKN*

*Dagvattnet i planområdet leds efter fördröjning lokalt till den stora planerade dagvattendammen mitt på Årstafältet (som kommer att ersätta den befintliga dammen). Dammen tar emot vatten från ett stort område (som även omfattar mark utanför Årstafältets programområde och bebyggd mark vars dagvatten i dag leds till Henriksdalsverket). Anläggandet av den nya dammen ger staden möjlighet till en bra helhetslösning avseende dagvattenhanteringen för ett omfattande område med både befintlig och tillkommande bebyggelse. Staden har ansökt, och fått, miljötillstånd/vattendom för anläggandet. I den ansökan ingick den MKN-utredning som Länsstyrelsen nu påpekar visar på att halten av bly riskerar öka i recipienten. Den beräknade tillförda blymängden avser alltså inte specifikt den här aktuella detaljplanen utan hela dammens tillrinningsområde.*

*Utöver reningen i de gemensamma dammarna sker även rening genom lokal fördröjning inom respektive delområde.*

*Stadsbyggnadskontoret förtydligar/konkretiserar texterna om dagvattenåtgärder i planbeskrivningen enligt Länsstyrelsens önskemål samt har tagit fram en uppdaterad beräkning för att bedöma påverkan dagvattenlösningens påverkan på gällande miljökvalitetsnormer för vattenförekomster. De beräkningar som redovisades inför samrådet var konservativa och har inte inkluderat effekterna av lokal fördröjning på gatumark och i kvarter (dvs innan avrinning till dammen). De uppdaterade beräkningarna redovisas i ett kompletterande PM om MKN för Dagvattendamm Årstafältet (SWECO 2017) och visar att med de fördröjningsåtgärder som man kan förvänta sig på allmän platsmark och i kvarteren både i denna detaljplan och övriga nya och kommande planer inom dammens tillrinningsområde (dvs inom Årstafältets programområde) bedöms anläggandet av dammen (trots stor exploatering inom Årstafältet) leda till att de senaste årens positiva trend av minskade föroreningshalter i Årstaviken påskyndas. Detta gäller även för blyhalterna specifikt.*

*Fördröjningsåtgärderna som man kan vänta sig inom kvarteren beräknas utifrån stadens nyligen beslutade åtgärdsnivå, dvs vid ny- och större ombyggnation ska dagvatten från hårdgjorda ytorfördröjas och renas i hållbara dagvattensystem. Systemen ska dimensioneras med en våtvoly m på 20 mm och ha en mer långtgående rening än sedimentation. Krav kommer att ställas på byggaktörerna inom etapp 3 att de ska klara denna nivå.*

### **Stadsbyggnadskontorets sammanvägda ställningstagande**

Från de inkomna synpunkterna har ett antal intressekonflikter kunnat identifieras.

Friytor för förskolan i kvarter A är begränsad till takytor och en del av gården och ger ett lågt antal kvadratmeter gårdsyta/barn.

Park- och grönytor minskar till följd av att ny bebyggelse tillkommer.

Den ökade exploateringen har en påverkan på trafik i området och trafiken på Södra länken, med till exempel befarad smittrafik.

Stadsbyggnadskontoret anser att fördelarna med en ny stadsdel och alla de tillkommande bostäderna överväger påverka på de faktorer som nämns ovan. Planeringen har tagit stor hänsyn till de frågor som nämns ovan för att på bästa sätt mildra förslagets negativa påverkan.

### **Föreslagna förändringar**

Med anledning av de synpunkter som framförts under samrådet kommer följande frågor att studeras vidare:

- De lågpunkter som uppmärksammats kommer studeras vidare för att säkerställa att inget vatten blir stillastående vid skyfall.
- Förskolegårdars storlek och tillgänglighet till kompletterande ytor.
- Huvudgatans utformning och sektion kommer att studeras vidare, främst inom ramen för pågående trafikutredningar och i intilliggande planetapper.
- Inom huvudprojektet Årstafältet kommer trafikflöden, inom området och dess omgivningar, studeras vidare för att undvika smittrafik och trafikköer.
- Planområdets geotekniska förutsättningar kommer beskrivas tydligare. I den fortsatta processen kommer en bedömning göras om planbestämmelser för grundläggning behövs.
- Skolans fasader kommer bearbetas ytterligare efter de synpunkter som inkommit.

Kontoret föreslår att planförslaget fortsätter utredas i den kommande planprocessen avseende ovanstående punkter.

Stadsbyggnadskontoret bedömer att revideringar i planförslaget kommer kunna innebära en lämplig avvägning mellan olika intressen.

### **Inkomna synpunkter**

Nedan redovisas en sammanfattning av inkomna synpunkter. För yttrandena i sin helhet hänvisas till planakten för projektet, dnr 2014-15979. Planakten för ärendet finns tillgänglig i Tekniska Nämndhuset på Fleminggatan 4.

### **Statliga och regionala myndigheter och förbund**

#### **Länsstyrelsen**

##### *Sammanfattande bedömning*

Länsstyrelsen befarar på nuvarande underlag att den planerade bebyggelsen blir olämplig med hänsyn till människors hälsa och säkerhet. Kommunen behöver tydliggöra höjdsättning för att undvika översvämning samt komplettera planhandlingarna med en geoteknisk bedömning. Länsstyrelsen förutsätter också att nedanstående synpunkter avseende miljö kvalitetsnormer för dagvatten beaktas i det fortsatta planarbetet.



Om dessa problem kvarstår vid ett antagande kan Länsstyrelsen komma att ta upp planen för prövning enligt 11 kap. 10 § PBL. Planen kan då komma att upphävas enligt 11 kap. 11 §.

#### *Prövningsgrunder enligt 11 kap. 10 § PBL*

Länsstyrelsen har, i detta skede, följande synpunkter på de områden som Länsstyrelsen har att bevaka enligt 11 kap. 10 § PBL.

Synpunkterna nedan syftar till att ge kommunen underlag, råd och synpunkter inför nästa skede i planprocessen. Kommunen får på så sätt möjlighet att förtydliga och/eller komplettera planförslaget, så att ett statligt ingripande kan undvikas.

#### *Riksintresse – kommunikationer*

Länsstyrelsen anser, i likhet med Trafikverket, att det ska framgå av planhandlingarna att detaljplanen berör influensområdet till Södra länken och väg 226 som är av riksintresse för kommunikationer och av särskild betydelse för regional och interregional trafik.

Länsstyrelsen erinrar att ett riksintresse ska skyddas mot de åtgärder som påtagligt kan påverka tillkomsten eller nyttjande av anläggningen negativt. Trafikverket har även ett pågående projekt som tar fram en vägplan för bland annat ramper i riktning mot Essingeleden. Länsstyrelsen förutsätter därför att kommunen för en tät dialog med Trafikverket i frågan så att detaljplanen och vägprojektet kan samordnas på bästa sätt.

#### *Miljö kvalitetsnormer – vatten*

Dagvattenutredningen som finns är från 2009 och den tar översiktligt upp dagvattenhanteringen för hela planprogramområdet som planområdet utgör en liten del av. Det finns en kompletterande utredning som beskriver påverkan på miljö kvalitetsnormerna (MKN) för vatten utifrån den påverkan och rening som sker i Valla damm med närliggande åtgärder. Enligt den så kommer belastningen på Årstaviken öka för de flesta undersökta ämnena. Däremot bedöms koncentrationerna vara så låga och utspädningen så stor att det blir låga halter i vattenförekomsten, dock ökar halten av bly. Länsstyrelsen anser att halterna i recipienten, till skillnad mot vad som gjorts i den kompletterande utredningen, bör jämföras med de senaste gränsvärdena som uppdaterades den 1 maj 2015 i HVFMS 2013:19.

För att beräkna påverkan bör även osäkerheterna redovisas.

Reningsgraden för dammar varierar mycket beroende på utformning och årstid. Kommunen bedömer att planförslaget inte påverkar möjligheterna att uppnå miljö kvalitetsnormen förutsatt att den planerade dagvattendammen utanför planområdet byggs.

Länsstyrelsen erinrar att Årstaviken har god ekologisk status

men uppnår ej god kemisk status på grund av flera ämnen, däribland bly, kadmium och antracen, där utsläppen av bly förväntas öka enligt de bifogade utredningarna. Länsstyrelsen erinrar att tillförseln av näringsämnen inte får vara så stor att den ekologiska statusen försämras samt att utsläppen av de ämnen som redan är problem för vattenförekomsten behöver minska så att god kemisk status kan uppnås.

Länsstyrelsen ser positivt på att detaljplanens dagvattensystem planeras som en del av ett större system och ser inte att flera av dagvattenåtgärderna planeras utanför planområdet som negativt. Länsstyrelsen anser dock att åtgärderna utanför planområdet inte är tillräckliga för att planen inte ska få en negativ påverkan på vattenkvalitén och därigenom möjligheten att följa miljökvalitetsnormerna. Länsstyrelsen anser att kommunen behöver precisera de dagvattenåtgärder som föreslås i planbeskrivningen och bedöma deras effekt samt i möjligaste mån komplettera plankartan med planbestämmelser införa dessa i plankartan. Kommunen behöver även visa vilka rimliga åtgärder som kan vidtas och kommunen kommer att vidta, för att genomförandet av planen ska leda till en minskning av utsläppen av bly till Årstaviken.

#### *Hälsa och säkerhet*

##### *Buller*

Delar av planområdet utsätts för höga nivåer av trafikbuller från bland annat Södra länken. Detta framgår dock inte i bullerutredningen. Länsstyrelsen anser därför att kommunen ska komplettera med denna information. utredningen bör utgå från Trafikverkets basår 2040.

##### *Översvämningsrisk*

Det finns flera oklarheter i planbeskrivning och plankartan och tillhörande utredningar som gör att Länsstyrelsen inte kan bedöma om bebyggelsen är lämplig avseende översvämningsrisken.

Enligt extremregnskarteringen som har utförts över Årstafältet kommer vatten bli stående intill bebyggelsen i planområdets nordöstra del. Utredningen lyfter fram att det är viktigt att se till att projektering av väg och markyta säkerställer att vattnet kan flöda i tänkt riktning. Den tänkta höjdsättningen av allmän plats inom planområdet sätts så att vattnet från kraftig nederbörd rinner mot parken och dammarna i Årstafältet söder om planområdet.

Länsstyrelsen läser dock av i plankartan att vatten kommer samlas i en lägsta punkt mellan kvarter B, C och D. Länsstyrelsen kan inte heller utläsa hur vatten härifrån ska ledas till tänkta dagvattenmagasin. Länsstyrelsen erinrar även att det är svårt att reducera översvämningsrisken för kvarteret genom höjdsättning av

gator och kvartersmark då kvartersmarken norr om kvarteret inte ingår i aktuellt planområde. Det norra området (Detaljplan för del av fastighet Postgården 1, etapp 2 södra) har dock inkommit till Länsstyrelsen på samråd varför Länsstyrelsen kan konstatera att även vatten från detta område verkar ledas till ovan nämnda punkt via GATA 3. Länsstyrelsen anser att kommunen ska komplettera handlingarna med ett förtydligande kring dessa frågor. Kommunen kan även behöva samordna de båda detaljplanerna för att kunna lösa dagvattenproblematiken på ett adekvat sätt. Om detta kvarstår kan Länsstyrelsen komma att pröva detaljplanen inför ett antagande enligt 11 kap 11§ PBL.

#### *Risk med ammoniak*

Ammoniak används i kyl- och fryssystemen inom en angränsande fastighet. I planbeskrivningen anges att ammoniakhanteringen kommer att upphöra innan planen antas. Länsstyrelsen vill se ett avtal som styrker detta för att säkerställa att det inte föreligger några risker från verksamheten.

#### *Risk för skred*

Kommunen bedömer att inga särskilda ras- eller skredrisker förekommer vid nuvarande nivåinställning av bebyggelsen. Länsstyrelsen bedömer dock, i likhet med SGI, att detaljplanen behöver kompletteras med det geotekniska PM:et som hänvisar till vilka utförda geotekniska fältundersökningar/provtagningar som ligger till grund för kommunen bedömning. Det bör även framkomma vilka egenskaper leran har. Länsstyrelsen anser även, i likhet med SGI, att plankartan bör kompletteras med geotekniska planbestämmelser för att säkerställa att de åtgärder som beskrivs i planbeskrivningen genomförs. Kommunen kan inte skjuta på de geotekniska frågorna till bygglovsskedet utan detta behöver säkerställas i planskedet. Trafikverket har även anläggningar i närheten av planområdet som kan skadas av sänkt dagvattennivå vid genomförandet av detaljplanen. Länsstyrelsen utgår från att kommunen samråder med Trafikverket genom hela planprocessen för att reda ut de frågor som kan utgöra ett hinder för att detaljplanen kan genomföras.

#### *Rådgivande synpunkter*

Samrådet ska syfta till att få fram ett så bra beslutsunderlag som möjligt och att ge möjlighet till insyn och påverkan. Utöver synpunkter på de statliga ingripandegrunderna ska länsstyrelsen särskilt ge råd om tillämpningen kring 2 kap. PBL. Kommunen bör med hänsyn till synpunkterna fundera över om och hur planens utformning eventuellt kan ändras.

### *Kulturmiljö*

Länsstyrelsen har inget att erinra gällande kulturmiljö eller fornlämningar då marken är exploaterad sedan tidigare.

### *Spårväg*

I tidiga skeden av planeringen av Årstafältet fanns en diskussion om spårväg. Denna spårväg nämns i trafikbulerutredningen men inte i planbeskrivningen. Länsstyrelsen anser att kommunen ska förtydliga i planbeskrivningen hur detaljplanen förhåller sig till spårvägen, om den tar höjd för och därmed förbehåller spårreservat med adekvat dimensionering eller om Årstafältet nu planeras utan spårväg.

### *Förskolegårdar*

Länsstyrelsen noterar att förskolegårdarna medger 10 kvm per barn. Länsstyrelsen erinrar att Boverket rekommenderar en lektyta på 40 kvm per barn. Som stöd i fortsatt planering vill Länsstyrelsen lyfta den vägledning som Boverket tillsammans med Movium tagit fram för barns och ungas utemiljö, med särskilt fokus på skolgårdar och förskolegårdar. Boverket har även tagit fram allmänna råd till 8 kap. 9 § andra stycket samt 10-11 §§ PBL (BFS 2015:1 FRI).

### *Behovsbedömning*

Länsstyrelsen delar kommunens bedömning att detaljplanens genomförande inte kan förväntas medföra betydande miljöpåverkan. Detaljplanen har föregåtts av ett större planprogram där flera kultur- och miljöfrågor har lyfts. Länsstyrelsen utgår från att kommunen beaktar de synpunkter som inkommit i samband med den samrådsprocess som föregick programmet.

### *Trafikförvaltningen SLL*

Då staten, Landstinget och Stockholm stad har ingått en överenskommelse om en ny tunnelbana mellan Fridhemsplan och Älvsjö med en station på Årstafältet, genom Sverigeförhandingen. Med detta som bakgrund arbetar trafikförvaltningen med att ta fram ett nytt busslinjenät som är anpassat utefter den nya tunnelbanan i området.

Förvaltningen påpekar också att det är viktigt att ta hänsyn till riktlinjer i Ri-Buss vad gäller till exempel gatubredder.

Trafikförvaltningen ser det som positivt att det finns en flexibilitet i kollektivtrafikkörfält längs med huvudgatan. Dock uppfyller inte den alternativa gatusektionen med kollektivtrafikkörfält kraven i Ri-Buss. I ett läge med det större alternativet till gatusektion är det möjligt, med det framkommer inte av planhandlingarna vilka

möjligheter till en förbättrad busstrafik det kan bli med den mindre gatusektionen.

Planbeskrivningen nämner att det finns risk för köbildningar och störningskänslighet vilket även påverkar kollektivtrafikens framkomlighet. Det är därför av stor vikt att kollektivtrafiken ges företräde där det så behövs genom egna kollektivtrafikkörfält och prioritering i korsning. På det sättet kan fler människor använda det begränsade gatuutrymme som finns.

Förvaltningen påpekar också att det inte framgår av planhandlingen om det inom området kommer tillkomma någon busshållplats och att en beskrivning av detta borde läggas till i handlingarna. Inom området planeras för ett LSS-boende, detta bör placeras så att de får nära tillgänglighet till kollektivtrafik.

Eventuell hämtning och lämning med bil vid förskola och skola belyses inte i någon större utsträckning. Trafikförvaltningen anser att om hämtning och lämning ska ges möjlighet vid skolan så bör det inte kombineras på gator där busstrafik kommer att trafikera för att på så sätt säkerställa kollektivtrafikens framkomlighet under högtrafik samt ur trafiksäkerhetssynpunkt, inte minst för elever som reser till skolan med kollektivtrafiken.

Sammantaget anser förvaltningen att staden bör visa på hur framkomligheten i området blir och hur det påverkar kollektivtrafiken.

#### Storstockholms Brandförsvär

Utifrån riskidentifiering har SSBF inte hittat några riskkällor i närheten till aktuellt planområde som bedöms kunna medföra förhöjda risknivåer. Risker såsom översvämningar samt ras och skred är också av vikt att utreda men ligger utanför SSBF:s kompetensområde.

Storstockholms Brandförsvär redogör i sitt yttrande för vilka förutsättningar som bör beaktas för att räddningsinsatser inte ska förhindras eller försvåras. Enligt Boverkets byggregler bör avståndet mellan körbar väg och byggnadens angreppspunkt för räddningsinsats inte överstiga 50 meter, något som bör möjliggöras i plan. För att SSBF:s fordon ska kunna komma fram krävs normalt BK2-väg, i vägledningsdokumentet VL2014-09 finns förutsättningar för räddningsvägar beskrivna.

För skolgårdar önskar SSBF att de planeras på ett sådant sätt att åtkomlighet för höjdfordon mot byggnadens fasad skapas. Om ett garage under jord etableras inom området bör hänsyn tas till om

garagetaket avses vara körbart för tyngre räddningsfordon. Med hänsyn till garagets placering kan det bli nödvändigt att garaget är körbart, och framkomlighet till bebyggelsen ska vara fullgod. Om garaget inte avses vara körbart, och framkomlighet ändå kan tillgodoses, krävs att detta markeras – antingen genom tydlig skyltning alternativt att räddningsfordon hindras köra över garaget.

SSBF bedömer det som troligt att räddningstjänstens utrustning kommer nyttjas vid alternativ utrymning från den planerade bebyggelsen. Om så är fallet bör det i planprocessen säkerställas att framkomlighet och åtkomlighet för SSBF:s stegutrustning är möjlig. Detta kräver även uppställningsplatser för höjdfordon eller bärbara stegar anordnas. SSBF:s möjligheter att hjälpa till vid en stegutrymning beskrivs närmre i vägledningsdokumentet VL2014-09.

Träd och annan vegetation får inte hindra räddningstjänstens framkomlighet eller åtkomlighet vid insats. Enligt samrådsunderlaget ser träd ut att planteras längs med gatorna, mellan gata och husfasad i vissa avsnitt. Om räddningstjänstens stegutrustning är en förutsättning för alternativ utrymning från dessa byggnader bör trädens placering studeras närmare så att inte påverkar åtkomligheten negativt. Det är viktigt att lösningen är hållbar över tid då exempelvis träd och annan vegetation växer i storlek. I samrådsförslaget framgår det att vissa av de övre våningarna är indragna från fasad. Om räddningstjänstens stegutrustning är en förutsättning för alternativ utrymning från dessa våningsplan bör det säkerställas att höjdfordon kan nå dessa. Inskjutna våningsplan kan ibland omöjliggöra åtkomlighet, beroende på vinkel.

SSBF påpekar också att brandpostsystemet ser ut att vara för glest enligt samrådsförslaget. För ett konventionellt brandpostsystem rekommenderar SSBF ett avstånd om 75 meter från brandpost till uppställningsplats för räddningsfordon, dvs 150 meter mellan två brandposter. Mer information om detta finns i vägledningssystemet VL2014-12.

Storstockholms brandförsvaret vill fortsatt samverka kring frågorna.

Trafikverket

Riksintresse för kommunikationer

Trafikverket anser att det ska framgå av planhandlingarna att detaljplanen berör influensområdet till Södra Länken. Och väg 226 är av riksintresse för kommunikationer, som är av särskild betydelse för regional och interregional trafik. Riksintresset ska skyddas mot

åtgärder som påtagligt kan försvåra tillkomsten eller nyttjandet av anläggningarna.

Trafik och påverkan på det statliga vägnätet

Trafikverket påpekar att trafikplats Åby redan idag är hårt belastad. Trafikverket har ett pågående projekt som tar fram en vägplan för bland annat ramper i riktning mot Essingeleden. De anser att det är viktigt att projektet beaktas och att dialog sker för samordning och avstämning för att inte försvåra Trafikverkets aktuella projekt. Trafikverket vill också poängtera vikten av att vägtrafiken på det statliga vägnätet inte påverkas negativt av föreslagen exploatering och efterlyser en trafikutredning som omfattar hela Årstafältsexploateringen. Denna bör ingå i etapp 3. För korsningen Sockenvägen och Huddingevägen befarar Trafikverket körproblem trots åtgärder, men saknar en bedömning saknas av vilka konsekvenser det får för omgivande trafiknät. Korsningen Åbyvägen och Södra Länken är inte analyserad.

Framtida spårvagn/kollektivtrafik

Trafikverket kan inte utläsa av planhandlingarna huruvida tvärbanans spårväg planeras att förlängas till Årstafältet eller inte. Om en förlängning sker innebär det att en del av den norra delen av tunnelloket över Södra Länken utökas och förstärkas. Betongtunneln är inte konstruerad för att ta ytterligare laster, utan en annan lösning måste hittas. Det finns inte heller plats för att påföra några laster intill, grundläggningen måste ske utanför. Staden måste i detta fall återkomma med förslag på ny lösning, eftersom inga fler laster kan påföras betongtunnelkonstruktionen.

Buller

Enligt planhandlingarna är flera bostäder utsatta för höga bullernivåer med bidrag från bland annat trafik på Södra Länken. Hur stort bidrag Södra Länken ger till bullernivåerna framgår inte av bullerutredningarna. Bullerutredningen för, i likhet med intilliggande detaljplan, kompletteras med denna information. Utredningen bör utgå från Trafikverkets basprognos 2040.

Luft

Trafikverket saknar ett resonemang kring hur den strängare miljö kvalitetsnormen Frisk luft ska uppnås till 2020. för luft inom planområdet inte överskrids. Miljö kvalitetsmålet med preciseringar anger en långsiktig målbild för miljöarbetet och ska vara vägledande.

Geoteknik och grundvatten

Trafikverket har anläggningar i närheten som kan skadas av sänkt grundvattennivå vid genomförandet av detaljplanen. Samråd kring detta måste fortsätta under hela projektet och Trafikverket vill ta del av både kontrollprogram och förslag på åtgärder. Ett avtal måste tecknas mellan Trafikverket och kommunen innan detaljplanen antas rörande att verket kan uppfylla kraven enligt domen under och efter byggskedet.

#### Parkering

Trafikverket ser att ett p-tal om 0,5 är relativt högt och ser gärna att detta minskade ytterligare.

#### Luftfart

Luftfartsverket är sakägare till CNS-anläggningar och ska kontaktas när byggnader och andra objekt planeras som är 20 meter eller högre över marknivån. LFV står till tjänst med att utföra en flyghinderanalys och även genomföra luftrumsutredningar. De utreder eventuell påverkan å samtliga flygplatsers influensområden och tekniska system kopplade till flygverksamhet. Höga objekt riskerar att störa de tekniska systemen genom elektromagnetiska störningar.

#### Avtal och fortsatt dialog

Ett avtal måste tecknas mellan Trafikverket och kommunen innan detaljplanen antas rörande ett bevakningsuppdrag och reglering av ansvar och finansiering. Trafikverket har ingen möjlighet att åta sig några kostnader med anledning av planens genomförande. Exempel på åtgärder är schaktnings-, sprängnings-, och grundläggningsarbeten samt åtgärder som påverkar grundvattennivån. Vid arbeten som kan riskera att påverka statlig väg ska samråd ske med Trafikverket om behov av riskanalys, utredningar, kontrollprogram med mera.

Sammantaget ser Trafikverket att det krävs fortsatt dialog mellan Stockholm stad och Trafikverket om planens utformning och påverkan på den statliga infrastrukturen. Staden och Trafikverket ska nå samsyn avseende förutsättningar för genomförandet innan granskningskedet.

#### Övrigt

Trafikverket driver en åtgärdsvalsstudie för väg 226, Huddingevägen, där framtida funktionskrav för vägen tas fram. Hänsyn bör tas till pågående arbete om Huddingevägens funktioner i framtiden.

#### Försvarsmakten

Försvarsmakten har inget att erinra.



**Luffartsverket**

LFV har inget att erinra men påpekar att yttrandet gäller på utfärdandedatum. LFV förbehåller sig rätten att revidera yttrandet vid ny prövning om regelverk gällande störningar på CNS-utrustning förändras, eller om ny CNS-utrustning etableras i hindrets närhet.

**Kommunala nämnder, bolag och förvaltningar****Lantmäterimyndigheten**

Lantmäterimyndigheten har inget att erinra.

**Stadsdelsnämnden**

Stadsdelsnämnden ställer sig positiv till att det byggs bostäder i kollektivtrafiknära lägen och anser fortsättningsvis att Årstafältets tredje etapp är en viktig del i arbetet med att stärka kopplingen mellan Årstafältet och Östberga.

Stadsdelsnämnden lyfter att de följer Boverkets riktlinjer om att gårdar på tak endast ska ses som kompletterande ytor och därför inte räknas in i friyta för förskolebarn. Nämnden förespråkar inte tas som huvudsakliga förskolegårdar på grund av större utsatthet för sol och vind, samtidigt som det finns svårigheter att tillgodose tillgänglighetskrav. Stadsdelsnämnden är positiva till förskolan i kvarter D:s placering på tomten med angränsning mot parkstråket.

Nämnden anser också att det är positivt med ett särskilt fokus på säkra skolvägen men ställer sig tveksam till lösningen vid den norra skolgatan där varutransporter och inlastning kommer ske och korsa både trädrad såväl som gång- och cykelbana. Detta kan antas kompromissa skolvägarnas säkerhet samtidigt som det kan finnas svårigheter för sopbilar och större leveranser att angöra i denna vägsektion. Förutom detta vill nämnden framhålla att säkra gång- och cykelvägar för barn och ungdomar bör prioriteras inom planen och samordnas för hela Årstafältet och Östberga. Det planeras för flera större målpunkter i de två stadsdelarna och behovet av trafiksäker miljö för oskyddade trafikanter är viktigt att beakta.

Nämnden åberopar också behovet av goda cykelvägar till och från Årstafältets tvärbanestation dimensionerade även för Östbergas invånare.

Eftersom den föreslagna exploateringen tar grönytor i anspråk utgår nämnden från att grönkompensationsåtgärder kommer att utföras. Detta får gärna ske i dialog med stadsdelsförvaltningen.

Nämnden ber om en rättelse i planbeskrivningen.

Livsmedelsbutiken som ligger vid Östberga torg har stängt igen och

där planeras i stället för ett allaktivitetshus. På torget finns en tobaksaffär.

I en reservation mot nämndens beslut om yttrande görs följande tillägg:

Alliansen i stadsdelsnämnden ställer sig positiva till exploateringen på fältet, samt att det finns en variation i bebyggelsen och att service planeras för redan från början.

I etappen har markanvisningar endast gjorts för uppförandet av hyresrätter, och en önskan om mer variation i framtida etapper framförs.

Frågan om en högre ambitionsnivå vad gäller miljö framförs, till exempel skulle passivhus, aktiva fasader, solpaneler och andra energilösningar kunna bidra till en bättre miljö, och kan också bidra till sänkta driftkostnader för de boende samt öka marknadens möjligheter att driva upp skalfördelar med den nya tekniken vilket i framtiden leder till billigare miljölösningar.

Genom området planeras för en ny större lokal gata, och frågan om huruvida denna kommer att fungera som smitväg förbi Södra Länken lyfts. Gatan bör utformas så att den inte görs attraktiv som så kallad smitväg. Även de mindre gatorna i anslutning till den större lokalgatan måste beaktas i sammanhanget, viktigt är att frågan utreds i tid.

**Miljö- och hälsoskyddsämnden**

Miljö- och hälsoskyddsämnden tillstyrker planförslaget och föreslår att risker för buller från aktivitetsbryggan, samt att se över möjligheten för ytterligare bostäder då tunnelbanan beslutats förläggas på Årstafältet.

Av de synpunkter som lämnades i programskedet har frågor om buller, samlokalisering och transporter särskild bärning på lagt planförslag för etapp 3.

Gångfartsgator ställer sig nämnden positiv till då det ger bra förutsättningar för barn att kunna ta sig till förskola och skola. Att parkering sker i ett parkeringshus, lokaliserat längre bort än alternativa färdvägar, gör bilen mindre attraktiv som transportmedel.

Nämnden ser positivt på att solceller medges på byggnadernas tak, och lägger till att dessa bör kombineras med gröna tak då det optimerar energiuttaget. Den lokala grönytefaktor som tagits fram för Årstafältet ser nämnden som ett betydande planeringsunderlag

som hanterar frågor om ekosystemtjänster med mera för den nya bebyggelsens gårdar.

Buller från lek- och idrottsaktiviteter kan i många fall uppfattas som problematisk av närboende, i synnerhet på kvällar och helger. Boverket och Naturvårdsverkets vägledningar om industri- och annat verksamhetsbuller är inte framtagna för buller från idrottsplatser, men kan ändå fungera som stöd i planeringssituationer då sådant buller förekommer. Värt att notera är att även andra störningar i lokalmiljön, till exempel ljudstörningar, kan förekomma i anslutning till idrottsplatser.

Nämnden anser vidare att det i samband med beslutet om att en tunnelbanestation ska tillkomma i stadsdelen att det bör ses över ytterligare bostäder på Årstafältet. Nämnden föreslår att bland annat skolan kombineras med bostäder ovanpå sin byggnad.

Parkeringsstalet är i samrådsförslaget 0,5 men bör kunna sänkas ytterligare i och med att tunnelbanan placeras i området.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden tillämnar rekommendationen från gällande forskning om 0,4  $\mu$ T som riktvärde för elektromagnetiska fält på platser där stadigvarande vistelse sker.

Nämnden ser risker för smittrafik och stödjer därför en planering som syftar till att kontrollera och begränsa trafikmängderna på det lokala gatunätet.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden anser att ett logistikcenter för byggskedet av Årstafältets olika etapper bör prövas, vilket innebär en effektiv hantering av transporter till och från byggarbetsplatser.

#### Trafikkontoret

Trafikkontoret ställer sig positiva till att skapa nya bostäder inom tunnelbanans influensområde. Positivt är också att det finns ambitioner att minska privatbilism genom främst god tillgänglighet för cykel, enligt stadens framkomlighetsstrategi.

Exploateringen för etapp 3 och 5, i kombination med andra upptagningsområden, kan motivera ett busskörfält på huvudgatan. Ytterligare trafikanalys bör göras innan beslut tas om sektion för huvudgatan.

Beskrivning av hur trafiksäker varuförsörjning och avfallshantering för skolan och förskolorna ser ut att saknas. Detta ska normalt sett ske på tomtmark.

Cykelparkeringstal för elever respektive anställda vid grundskolan saknas.

#### Idrottsförvaltningen

Idrottsförvaltningen konstaterar att förslaget beaktar de synpunkter som förvaltningen framfört i samband med detaljplanarbetet men vill dock poängtera vikten av att det anordnas minst två parkeringsplatser för handikappade strax intill entrén till idrottshallen. Vidare att den planerade elnätstationen, till sin volym, inte innebär att idrottshallens behov av servicefunktion behöver krympas eller utgå.

#### Utbildningsförvaltningen

Utbildningsförvaltningen deltar i arbetet tillsammans med SISAB i detaljplanarbetet. I övrigt har förvaltningen inga tillägg.

#### Stockholms stadsmuseum

Inom planområdet finns idag en byggnad som är gulklassad, vilket innebär att den har visst kulturhistoriskt värde. Byggnaden fungerar idag som ICAs varulager och kontor och är ritat av Elmer Husman. I planförslaget föreslås den rivas.

Planområdet var historiskt sett en del av Årstafältets öppna kulturlandskap, med Valla å som central livsnerv. Inom planområdet finns inga fasta fornlämningar men ett stycke mot öster löper den mycket gamla vägsträckningen Göta landsväg, klassad som fornlämning enligt kulturmiljölagen. Länsstyrelsen har fastställt en skyddszon runt denna. Söder om planområdet ligger Ersta bytomt med historiska spår som tegelstenar och fruktträd, länsstyrelsen behandlar frågor rörande fornlämningar.

Stadsmuseet är positiva till förslaget och till planerna på att realisera arkitektur med stor variation och hög kvalitet. De kulturhistoriska värdena när det gäller befintlig 1980-talsbebyggelse i kv.

Postgården 1 är int tillräckligt höga för att Stadsmuseet ska avstyrka en eventuell rivning.

#### Rådet till skydd för Stockholms skönhet

Rådet har inget att erinra mot de tre bostadskvarteren som fått en positiv rikedom i arkitekturen och rådet vill särskilt framhålla programarbetet och förfaringssättet i markanvisningen, där uppdragen i etappen tilldelats flera arkitektkontor, som värdefullt för resultatet.

Rådet är positiva till att de enheterna för skola och idrottshall är avskiljbara men vill att den gräns som finns mellan skolgård och

förskolegård också får utgöra en passage för allmänheten och lämpligen befästas med en x-bestämmelse för att öka kopplingen i nord-sydlig riktning. Rådet ser också att den solavskärmning som är tydligast genomför på skolans södra och västra fasad utförs på annat sätt än genom utsmyckning i fasad.

Rådet vill också föra en bredare diskussion om förskolegårdar och barnkonsekvens. Rådet vill påminna om att riktvärdet är 30 kvm/barn och att det inte finns skäl att inte hålla de nivåerna i ett nyexploaterat område. Än mer allvarlig blir situationen i kvarter A där huskroppen på gården bör utgå för att ge kvarteret och därigenom förskolebarnen en större gård.

Ledamot F von Feilitzen anmälde ett särskilt yttrande där denne framhåller att allt för stor yta av fältet går till exploatering, det gäller inte minst den planerade bebyggelsen på ömse sidor Göta landsväg, samt bebyggelse runt Valla å och dess ursprungliga sträckning.

Det aktuella planförslaget tränger bebyggelsen allt för långt ut på fältet. Det mycket välplanerade kolonistugeområdet i planområdets östra del nämns men är inte närmare beskrivet i samrådshandlingen och finns inte heller på bild. Det avses flyttas till en annan plats på fältet. Denna del av fältet borde i stället ha behållits, med bevarat koloniområde.

#### Stockholm parkering

Stockholm parkering har inget att erinra.

#### Stadsbyggnadsnämndens råd för funktionshindersfrågor

Rådet anser att utformningen av aktivitetsbryggan bör ses över med tanke på de oskyddade trafikanterna, till exempel de äldre och personer med nedsatt synförmåga.

Rådet är negativa till att man skapar en sekundär entré till upphöjd byggnad utan ramp eller hisslösning. Rådet vill se att entrén görs tillgänglig.

#### Övriga remissinstanser

##### Stockholm Vatten AB

Stockholm vatten lämnar synpunkter på de va-tekniska delarna. Vattenanslutning är möjlig genom de planerade ledningarna i allmän mark. På Årstafältet planeras för en ny högzon, vilket möjliggör försörjning av hus upp till 13 våningar. Krävs tryckstegring utöver detta bekostas det inte av Stockholm Vatten AB.

Anslutning till spillvattennätet kan beredas genom de planerade spillvattenledningarna i allmän mark.

Det är viktigt att man planerar markhöjder och grönytor så att man i första hand kan ta hand om dagvattnet inom fastigheten. I andra hand ska fördröjning av dagvattnet ske inom fastigheten innan avledning sker till den planerade dagvattenledningen i gatunamn/övrig allmän mark. Vid eventuella frågeställningar beträffande omhändertagande av dagvatten inom fastigheten kan respektive områdesansvarig kontaktas.

Översvämning kommer att ske vid 10-årsregn eller mer i tröskeln ned mot parken. Lågpunkten omöjliggör ledningsförläggning med fall ned mot parken. Om lågpunkten inte går att justera krävs en pumpstation för både spill- och dagvatten behövas. Gatorna är trånga så det är viktigt att säkerställa att underjordisk infrastruktur får plats. I bilaga visas var lågpunkt och eventuell pumpstation behövs.

#### AB Fortum Värme

Fortum värme har inget att erinra.

#### Skanova

Skanova har markförlagda teleanläggningar som försörjer befintlig byggnad. Skanova önskar att så långt som möjligt behålla befintliga teleanläggningar i nuvarande läge för att undvika olägenheter och kostnader som uppkommer i samband med flyttning. Om behov av flytt uppstår förutsätter Skanova att den som initierar flytten också bekostar den. I övrigt har Skanova inget att erinra mot detaljplaneförslaget.

#### Ellevio

Inom planområdet behövs en elnätstation tillföras för att klara försörjningsbehovet, i detta fall integrerat i idrottshallen. Ellevio upplyser om vilka förutsättningar en inhytt elnätstation behöver. Ett utrymme om minst 10x5 meter behövs, säkerhet och tillgänglighet tillgodoses bäst genom att den placeras i bottenplan. Det ger också förutsättningar att klara nedanstående:

- Minimera brandbelastning och möjliggöra korta och tydligt märkta utrymningsvägar.
- Servituts utformning underlättas för parterna. Konsekvenser av fastighetsförändringar begränsas.
- Att transporter kan angöra vid leverans av transformator och byte av transformator samt att reservkraft går att etablera (vägens bärighet avgörande).
- Ventilationsvägar och kabelvägar minimeras.

- Tillgång och närhet till kabelstråk säkerställs så att elektriska parametrar kan innehållas för planerade matningsvägar.

I nätstationens utrymme får inte VA- och vattenledningar förläggas. Myndighetens krav med avseende på magnetfält och buller ska alltid beaktas vid planerad byggnation. Det förutsätter att placering av nätstationer ges utrymme i plan- och byggprocessen i ett tidigt skede. Ellevio vill att de alltid blir kontaktade på ett tidigt stadium för en dialog kring placering av nätstationer.

### **Sakägare enligt fastighetsförteckning**

S:t Erik Markutveckling AB

Fastigheterna Postgården 2, 4 och 5 är idag fullt uthyrda till hyresgäster med verksamheter som är beroende av att in- och utfarter till fastigheten ska fungera väl. Redan idag är trafiksituationen ansträngd. Eftersom stor del av verksamheterna är beroende av transporter till och från fastigheten, och att de fungerar optimalt. Det är därför viktigt att det under byggtiden finns en fungerande trafiklösning så att hyresgästerna kan bedriva den verksamhet de är berättigade att göra i enlighet med deras hyresavtal.

Det är också viktigt att bebyggelsen och utformningen av etapp 3 gör det möjligt att i en framtid utveckla Postgården 2, 4 och 5.

### **Årsta Partihallar**

I etapp 2 framfördes det att det saknas aktuell trafikanalys för exploateringsområdet, vari denna etapp ingår, med berörda större vägar och trafikplatser som omsluter området och ska trafikförsörja detsamma. Utöver det växande exploateringstalet för Årstafältet, så har nu tillkommit grannexploateringen i Östberga med betydande volym.

Trafikplats Åbyvägen/Grosshandlarvägen har betydande brister och är känslig för trafikökning. Byggtrafiken för etapp 3 måste därför ledas från Ersta Gårdsväg, som är relativt lite belastad, eller norrifrån.

Verksamheten i Postgården 2 förutsätts kunna pågå under byggtiden utan störningar. Samverkan måste därför ske kring upplag och nyttjande av samfälliga gatuliknande områden.

Samarbetsnämnden har inga övriga synpunkter.

**Boende, adress okänd**

Boende anser att exploateringen borde ökas markant och att det finns en risk att projektet blir för ”utspätt”. Det vore positivt om alla kvarter sluts helt.

**Boende, Sandfjärdsgatan**

Boende på Sandfjärdsgatan vänder sig mot att koloniområdet flyttas till ett område närmast Huddingevägen där bullernivåerna är på en hög nivå och anser att det är oacceptabelt. Boende lämnar i stället förslag på att sim- och idrottshallen flyttas dit för att verka som bullervall.

**Övriga, ej sakägare****BRIEF i Östberga**

Generellt är de boende i Östberga positivt inställda till de förslag som presenterades under öppet hus. De som hört av sig till styrelsen i BRIEF har framfört nedan synpunkter.

De höga hus som lagts långsgående utmed Östberga snarare avgränsar Östberga från Årstafältet än bygger ihop delarna. Husen bör inte vara högre än 3 våningar och ligga i väderstreck väst/östlig riktning. Detta för att öppna upp mot fältet. Husens utformning måste följa topografin, d.v.s. sluttande ner från Östberga mot Årstafältet.

Se till att kollektivtrafiken (buss – tvärbana – T-bana) byggs ut i takt med att de första flyttar in. Området tål inte mer biltrafik. De dåliga kommunikationerna gör att folk väljer bilen. Östberga är en stor genomfartsled, särskilt när Södra länken stängs av eller har köer. Vi som bor i Östberga har i nuläget problem med framkomligheten.

Se till att nödvändiga samhällsfunktioner byggs ut i takt med nybyggnationen. Exempel på detta är apotek, lokal polisstation, vårdcentral.

Det är positivt och det kommer bli ett Östberga som vi kommer trivas i. Visst kommer utsikten bli sämre och skogsområden försvinner, men det gäller att se den stora helheten där Östberga blir en stadsdel som är inkluderad med sina grannar (Årsta, gamla Östberga, Liseberg).

Tryggheten kommer troligtvis öka med denna plan. Östberga kommer inte bli så instängt och ligga utanför som det gör idag, även



om man kanske kan tolka det så om man ser på ritningen. Projektet känns positivt inför framtiden.

#### BRF Årsta Blick

Brf Årsta Blick är i grunden positiv till byggnationen av såväl Årstafältet som i Östberga och närliggande områden. Föreningen tror mycket på stadens vision om att bygga samman nuvarande Östberga med Årstafältet.

Föreningen är dock helt emot höjden på de hus som planeras strax norr om Förlandagränd. Att bygga långa sammanhängande, murliknande, hus om upp till sex våningar är inte acceptabelt och något de inte kan ställa sig bakom och medverka till. Föreningen har inget att erinra vad gäller höjden på de byggnader som placerats mer västr ut längs Förlandagräns, i riktning mot Åbyvägen.

En höjd om 2-3 våningar är lämpligt för att husen inte ska skapa en geografisk och socioekonomisk barriär. Då kan visionen om att bygga samman områdena till ett gemensamt område förverkligas, samtidigt som byggnaderna kan följa topografin. Östberga behöver inte gömmas bakom nya höga hus.

Avståndet mellan radhusen och de nya husen är för liteti den östra delen. De nya husen borde kunna skjutas norr ut, med hänsyn till att planerna för spårvägen nu ändrats och stadsgatan därmed borde kunna förläggas längre norr ut.

Att bygga samman Östberga med Årstafältet och inte avskilja med höga barriärliknande hus, är mycket positivt ur ett flertal aspekter, inte minst ur ett socioekonomiskt perspektiv för hela stadsdelen. Brf Årsta Blick anser att det är viktigt att de synpunkter och förslag från boende, och yrkesverksamma, inte minst polisen m.fl. som kommit fram i projektarbetet i området 2016/2017, nu tas tillvara och beaktas. Även detta motiverar ett omarbetat förslag med betydligt lägre hus.

#### Boende, adress okänd

Boende vänder sig emot höjden på de bostäder som det planeras för norr om Förlandagränd, det gäller ett sexvåningshus med förskola och anser att de boende kommer omringas av höga hus såväl framför som bakom sina bostäder. Förutom att de är för höga är de också placerade för nära befintlig bebyggelse. Byggnaderna motverkar direkt visionen om att Östberga ska växa ihop med det nya Årstafältet och cementerar en fysisk avskiljare mot fältet. Den boende känner oro inför den inramning byggnaden utför när den vänder sig upp mot nordvästra Östberga, speciellt om de planeras för att bli hyresrätter.

**Boende, Stamgatan**

Boende anser att det ser bra ut och att det är positivt med slutna kvarter med innergårdar och att bra cykelvägar till kombicentralen/Årsta partihallar möjliggör omlastning till lastcykel.

**Boende, Hebergsgränd**

Boende i Östberga önskar att en simhall tillkommer i närheten. Boende önskar också att en gymnasieskola utöver de tre grundskolor och förskolor som det planeras för, och en shoppingmall förläggs till området.

**Boende, Eldsbergagränd**

Boende i Östbergahöjden önskar ett tillskott om fler snabbköp i området.

**Boende, Förlandagränd 15**

Boende i Östberga motsätter sig att det byggs ett 6-våninghus nedanför Förlandagränd och befarar att det kommer bli en mur mot Årstafältet.

**Boende, Tussmötevägen**

Boende tycker att det är tråkigt att så mycket av grönområdet försvinner, barns möjligheter till rörelse hindras av förtätningen, vilken borde tänkas igenom.

**Boende, adress okänd**

Boende lämnar synpunkter om att hundrastgården borde behållas.

**Anonym ingivare**

Boende i Östberga önskar att grönområden sparas och att de inte ska röras när området utvecklas.

**Boenden, adress okänd**

Boende beskriver de kvaliteter som idag finns på Årstafältet och vänder sig emot de byggplaner som finns för fältet. Boenden beskriver också värdet av grönska som inte är konstruerade parker och att rekreation är en viktig del för att minska till exempel stress, idag är det svårt att hitta en motsvarighet till dagens Årstafält. Boenden önskar att fältet bevaras i sin helhet.

**Boende, Tussmötevägen**

Boende i Östberga anser att projektet förstör alla befintliga grönområden och bör stoppas.

Anna Lina Axelsson  
planchef

Anna Ek  
stadsplanerare